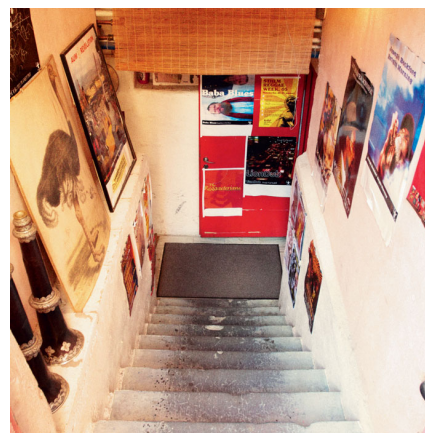
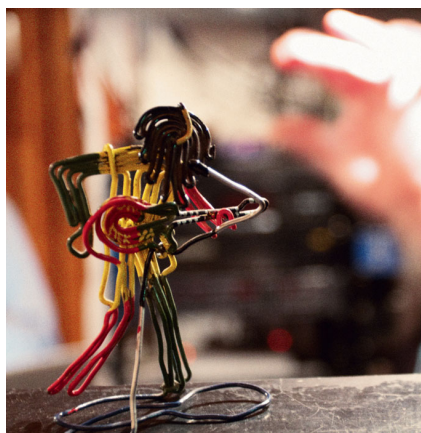

INSPELNING **RUBADUB STUDIOS**

Text: Klas Granström Foto: Björn Olsberg

i Dubteknik innebär att lägga ekon och reverb live på en inspelning eller på scen. Det används ofta inom den jamaicanska reggaekulturen.

Med det ANALOGA som LJUDVAPEN

I Rubadub Studios i Stockholm är det den analoga rullbandaren och gammal anrik mikrofonteknik som står i centrum. Vi har besökt studion för att lära oss mer om den perfekta analoga ljudbilden, som blir alltmer ovanlig i en digital musikvärld.

I den lilla källarstudion Rubadub på Södermalm är ljudbilderna hundra procent analoga, och reverb innehåller 50 år gammal plåt. Här har de en egen uppfattning kring hur man spelar in ett helt band och vilken utrustning och filosofi som behövs för att skapa levande och självfulla ljudbilder.

För att förstå varför det låter som det låter i Rubadub måste man känna till Tom Hofwander, 56 år, alias

Internal Dread och hans lärjunge Jonathan Sandberg, 29 år.

Tom Hofwander är en av svensk ljudhistorias bäst bevarade hemligheter – trots att han på den internationella reggaescenen är ett världsnamn inom dubteknik – och trots att han släppt album både på den anrika CBS-etiketten och med det egna bolaget.

Tom startade Rubadub redan 1982 och i dag är det lika mycket ett skivbolag som en studio. Vid sidan av sitt drygt trettioåriga engagemang i studion är Tom också en av Sveriges flitigast anlitate ljudtekniker med just dubteknik och ljudbilder med gammaldags 3d-tänk som specialitet. I Sverige har han jobbat med såväl Robyn som Salem Al Fakir och i utlandet med akter som Dennis Bovell, Eek-A-Mouse och Linton Kwesi Johnson, för att nämna några.

Inne i studion är det den gamla analoga rullbandaren Otari MX-80 och mixerbordet Soundcraft series

Two (som tidigare har stått i Mistlurs gamla studio och varit med vid inspelningar med Ebba Grön) som allting utgår ifrån. Samtidigt är minsta detalj i studiobyggets arkitektur uträknad. Själva inspelningsrummet är ritat av Ingemar Olsson, känd musiker och studioarkitekt. Rummet består av två rum i ett, där det innersta rummet är byggt inuti det andra.

Mer än det som hörs

Rubadub har också fler outboard än de flesta större studior i Sverige vilket är ett resultat av Toms ivriga samlande under åren.

– Det digitala är inte verkligheten, det är något som vill efterlikna verkligheten. För mig är det en stor skillnad. Jag gillar inte den digitala teknikens strävan efter perfektionism, man tappas upplösning om man spelar in digitalt. Jag är övertygad om att vi upplever mycket mer än de 20 kilo (hertz) som öronen sägs klara av. Jag tror att vi kla-

»

INSPELNING RUBADUB STUDIOS

Text: Klas Granström Foto: Björn Olsberg

► rar, och framför allt känner av, upp till 100 kilo. Ljud fortplantar sig till områden inom oss där vi kan känna och uppleva dem på andra sätt, säger Tom.

Som producent, tekniker och inspelningsledare har Tom Hofwander lika lång erfarenhet som studion är gammal. Men trots sina fyra till fem guldskivor därhemma (Tom är inte riktigt säker på hur många det har blivit) har de stora kommersiella framgångarna uteblivit.

– Jag har snuddat vid det, och jag tror att de där erbjudandena kan komma fortfarande, säger han.

Och visst har erbjudanden redan funnits. Bland annat har Tom Hofwander tackat nej till artister som Dr Alban. Den då okände toastaren hade tjuvat sig till att komma till Rubadub och spela in en demo.

– Men det lät så jävla dåligt att jag skickade honom till Denniz Pop i stället, skrattar Tom.

Det hela slutade med att

Jonathan Sandberg och Tom Hofwander på Rubadub.

Rubadub

■ **Startades:** 1982 av Tom Hofwander alias Internal Dread.

■ **Ligger:** Södermalm, Stockholm.

■ **Mest känd för:** experter på analog inspelning, dubteknik, ska och reggae, men spelar nästan in lika mycket pop och rock som baktakt.

■ **Drivs av:** Tom Hofwander, som numera också har startat upp en studio på sin gård utanför Stockholm, och Jonathan Sandberg.

■ **Kontakt:** www.rubadub.se

Dr Alban sålde 14 miljoner skivor i en lång och framgångsrik euro-karriär. Likadant var det med Lisa Ekdahl, där Tom tackade nej eftersom han inte trodde sig kunna samarbeta med hennes dåvarande pojkvän.

– Jag blev erbjuden att producera hennes debut och förlorade sju miljoner på den plattan. Men det går ingen nöd på mig, jag klagar inte, säger Tom.

Skickar filer

Trots att allt i Rubadub är analogt blir det vanligare och vanligare att artister och bolag som vill jobba med studion skickar wav-filer för att Tom och Jonathan ska lägga sin speciella touch av analog känsla över digitala inspelningar.

– Numera har vi också en laptop och ett ljudkort så att vi kan ta emot filer, säger Jonathan Sandberg.

Genom sin laptop för de över wav-filerna till en Alesis HD24, en hårddisksinspelare med 24 kanaler som Tom också an-

vänder till Salem Al Fakirs live-ljud. Ibland för de över ljudet direkt på den analoga rullbandaren.

Helst egna mickar

När det kommer en digital inspelning som är inspelad med pluggar, låter det ofta "för platt" för killarna vid Rubadub. Då kör de ut ljudet genom en förstärkare och mickar upp det på nytt, med sina egna mikrofoner och sin egen utrustning.

– Jag har till och med gjort det på virvlar som låter dåligt. Jag kör ut dem genom en stärkare och lägger på en extra virvel på toppen innan jag tar upp det på bordet och mixer. Ofta mickar jag upp grejer med usla mikrofoner också för att få rätt karaktär, förklarar Tom.

På det här sättet klarar alltså Rubadub att leva i dagens digitala skivbransch med helt analog teknik. En annan viktig hemlighet bakom studiosound är hur Tom och Jonathan sköter mixerbordet, hur de under

inspelningen rattar ljudet live. Tom bjuder på lite tips kring bra eq och delaytider.

– Jag jobbar med samma delaytid på allt, 304 millisekunder. För mig är det ett gyllene snitt, det är en tid som inte skär sig med något bpm. Det är någonting med den tiden som gör att man kan lägga ut ekon utan att bry sig om tempot i låten. Jag förstår för övrigt inte varför det ska finnas en relation mellan ett delayeko och tempot i låten. Om du går ut i skogen och sjunger så är inte ekot perfekt, det studsar mot husväggar eller ett träd precis som det vill.

– Jag har även ett trick med ekoreturerna där jag skickar tillbaka ljudet till ekot igen och på så sätt skapar en loop. Delayet har jag inställt på 2,5 till 3 slag. Sedan eq:ar jag returen så att jag får varje "runda" mellan bord och ljud till att soundet ändras på ekot. Så skapar man en psyko-visuell uppfattning att allting låter längre bort. Det är så man skapar en tredimensionell ljudbild i en mix.

Steg för steg – live-inspelning på Rubadub

Rubadub lär här ut både sin mikrofonteknik och den filosofi som skapar studiosound. Det första steget till ett bra sound är, enligt Tom och Jonathan, att ha tillgång till en riktigt bra mick – som en Neumann U47. Det är också viktigt att ha ett bra och äkta plåtreverb.

– Den upplösning du får i ett riktigt reverb kan inte de digitala närma sig, och det säger jag även om jag använder en hel del digitala reverb ibland, säger Tom.

■ Trummor

■ KICK

– Kicken mickar jag med en Sennheiser 421, av den anledningen att en baskagge inte ska kliva under basen i "basighet". Det är tvärtom hur man tänker inom rock, men jag tycker att baskaggen ska vara träig och inte ligga under basen, säger Tom.

■ VIRVEL

– Här använder jag en Sennheiser

ser 441 som jag vinklar där trummisen lägger sitt kantslag. Jag använder bara en mick på virvel och använder aldrig mick under virveltrumman. På det här sättet får jag med mer kantslag, men måste eq:a virveln på ett speciellt sätt.

– Tricket är att sedan kurva fram det "träiga" och ta fram den övre miden på virveln på mixerbordet, säger Tom.

Tom Hofwander placerar micken i en sned vinkel precis under kanten på virveln.

■ HI-HAT

– Här använder jag en japansk mick som heter Sanken CU-31, säger Tom.

■ PUKOR

– Neumann K84:or. Förutom på bastom där jag använder en vanlig enkel mick för att få med mer kött och svulst, säger Tom.

■ OVERHEAD-MICKAR

Jag använder två Neumann U67-mickar som är hottade av en gammal hifi-tekniker. De an-

Rullbandaren, den gamla Otari MX 80:n, är en lika stor del i soundet som mixerbordet och mikrofonerna i inspelningsrummet. Bara genom att spela in på en rullbandare så har du valt ett sound, menar Tom. Det finns dock vissa saker du måste känna till för att behärska att spela in på tejp. Som att du måste lägga upp de basiga tonerna på de yttre kanalerna.

– Baskagge på kanal 1 och basen på 24:an. Ytterst kan tejpens vara lite fladdrig och då kan du få dropp i diskanten. Därför lägger man sången i mitten. Sedan finns det två hastigheter som innebär ett stort val kring vilket sound du vill ha. På hastighet 15 lever basen lite mer och på 30 är diskanten lite bättre, förklarar Tom.

Genom att trycka in högvolym på tejp får du också automatisk kompression (bandkompression). Bara där har man kommit en bra bit på vägen till ett hyfsat sound, eftersom maskinen själv rullar av de hårda

kanterna på alla ljud. Vidare rullar en del bandare av lite på diskanten, vilket man antingen gillar eller kan behöva parera.

Analog tejp gör också, om man har städat bandet dåligt, att det ligger kvar "skräp" på vissa ställen. På så sätt får man oönskade och skeva effekter.

– Till viss del är det en del av det analoga soundet, det där skräpet. Det kan vara ball, men det kan också vara fel. Har man

vänder jag också till blås och körer. Jag mixar inte overhead som många andra gör, utan skär bort allt annat än cymballjudet med eq, eftersom jag inte vill få med så mycket rumlighet i min trummix, säger Tom.

■ Instrument

■ BAS

Jag lämnar alltid basen direkt. Jag gillar det för då får jag full kontroll över hur jag kan eq:a den sedan, säger Tom.

– Det var ett gäng amerikaner här i helgen som trodde att vi skojade när vi sa att vi lämnade

basen. Det är nog inte vad folk skulle ha trott om oss, säger Jonathan.

När det gäller mixen väljer Tom oftast att skära ut maximalt i miden på basen.

– Så att du ligger precis på gränsen mellan att ha fetman kvar men ändå får bort det som skymmer subbasen. Då behöver du inte gasa så mycket på subben och höjer hela volymen i stället. På övre miden tar jag fram så att du hör alla bassträngarna. Jag vill både höra strängarna och ha fet bas. Genom att skära ur det så här får du också plats för baskaggen i ljudbilden. Man måste

ett instrument i inspelningsrummet som sprakar lite måste man veta när man ska släppa in det i mixen. Så att det inte stör vid fel tillfälle. Men på varje album är det något sådant här fel man plockar in, som gör att det låter extra bra, säger Tom.

Hur stor del av studios sound är inspelningen, och hur stor del är mixningen?

– I princip skulle du bara kunna dra upp reglarna på allt vi spelar in här och det låter färdigt. Men såklart är mixen även en del, säger Tom.

Vad är det ni gör i mixen?

– Den utrustning som främst bygger soundet här inne är plätverben. Just nu använder vi en Stoktronplåt från sent 1960-tal. Fasvridare är också en viktig komponent, vi använder en från Mu-Tron som är fantastisk. Jag lägger den bland annat

på backbeat och på overhead-crashar. Om man lägger ut det ett reverb får man fina klangbilder och skapar lyx i mixen. Vi har en gammal 3d-simulator också, vid namn Dimension D, som man använde mycket på sjuttitalet för att försöka skapa en 3d-känsla. Den använder jag för att plocka upp kantslag och få upp dem i mixen, så att de sticker ut lite mer, säger Tom.

Hur jobbar du med ekon och delay i dina mixar?

– Jag använder ett gammalt Yamaha 1500-delay, som är ett trippeldelay, kombinerat med Korg 3300, för att skapa horisontlandskapet. All utrustning jag nämner skickar också ljud till varandra, det är kombinationen av dem som gör soundet. Jag har även en gammal effekt som heter Yamaha Rev1 (reverb) som är bra för att göra små, korta rum på virvlar, säger Tom. ■

Tom Hofwanderts tre bästa tips

1 Jag låter sällan band göra två tagningar på en låt, man känner direkt om "det här var tagningen". Då behöver man inte göra det en gång till. Eller när folk ska komma in och göra pålägg, på gitarr och sådant ... man får inte låta dem hålla på för länge. Första tagningen spelar de intuitivt men andra gången försöker de härma vad de gjorde första gången. Det vill man inte ha.

2 Många sångare lägger sin sång i fel tonart, för sångare tror ofta att de kan sjunga lite bättre än vad de faktiskt kan. Då får man inte vara rädd att peta ned dem i tonart.

3 Ofta låter jag inte bandet spela in första dagen i studion. Framför allt med leadsångaren har jag ofta en lång procedur innan jag ens släpper in honom eller henne i studion. Jag försöker lära dem att uttrycka sig i sin sång, exempelvis sjunger många för starkt och missar dynamiken i sången.

göra en del instrument transparenta så att man får plats med allt det andra.

■ PIANO

– Vi sätter en U47 rakt framför. Inga konstigheter.

■ HAMMOND B3

– En U47:a rakt framför, även på den. Man ska aldrig micka rakt framför en ljudkälla, utan lite snett underifrån, från höger eller vänster.

■ GITARR

– En SM57:a, men micka inte rakt in i konen på högtalaren, utan ha micken lite snett, då får du en bra

blandning av vad högtalaren levererar.

■ SÅNG

– Sång spelar vi in med en U 47:a, men vi dubbar aldrig här inne. Man tappar ofta personligheten i låten om man dubbar, så jag vill att man ska kunna uttrycka det i en tagning. Sedan skär vi basen så att den inte rumlar, och därefter använder vi trippeldelayen, Dimension D.

– De fyra väggarna i ljudbilden, som jag pratade om, ska ha en reverbkänsla. Och vi jobbar mycket med att lägga ekon på vissa ord.